

VEGYES KÖZLEMENYEK.

Kiszlingstein Sándor †. A magyar bibliográfiának és a magyar könyvkereskedő-világnak egyaránt érezhető vesztesége van: 1913 április 16-án halt meg **KISZLINGSTEIN Sándor**, munkás életének hatvankettedik évében, hosszú és gyötrelmekben gazdag szenvedés után. Könyvkereskedői pályáját, kellő tudományos előképzettség után, Léván kezdette meg, majd Pécssett, Budapesten és Esztergomban működött s az utóbb említett helyen 1880-ban üzletileg önállósította magát. 1891 közepén felhagyott üzletével s a fővárosban telepedett meg, mint a **GOTTERMAYER** könyvkötő-cég üzletvezetője. Ez állásában 1910 augusztusáig maradt, amikor megindította *Az irodalom* c. bibliografiai lapot, amely azonban csakhamar megszűnt. A könyvészeti irodalomban számos kisebb munkája jelent meg, mellyel első sorban gyakorlati — könyvkereskedői — célokat szolgált, de a tudományra is hasznos segédeszközökhöz juttatta ilyfajta művekben és vállalkozásokban sajnálatosan szegény irodalmunkat. Főműve az 1888-ban önállóan megjelent *A magyar könyvészet 1876-tól 1885-ig*. Kisebb dolgozatai közül említést érdemelnek: *A magyar sajtóirodalom 100 éves statisztikája* és *Magyarország irodalmának statisztikája 1801-től 1909-ig* c. dolgozatai. Végül megjegyezzük, hogy ő szerkesztette **RUSSEL** nemzetközi egyetemes könyvjegyzékének hazánkra vonatkozó XII. kötetét. G. P.

A két legrégebb magyar nyelvű nyomtatvány. **MELICH János** gondos *fac-simile* kiadásban publikálta a danzigi városi könyvtárban őrzött azon két 1527. évi krakkai nyomtatványt, melyre a mult évben terelődött tudásaink figyelme s melyek könyvészeti leírását a jeles tudós a mi folyóiratunkban tette először közzé. A szépen kiállított kötetkét, melyhez **SÁGI János** készített gondos szómutatót a Magyar Nyelvtudományi Társaság adta ki **SEMSEY Andornak**, a hazai tudományosság e bőkezű mecenásának a költségén.

Új poncok kézi aranyozáshoz. **GALAMB József**, a székesfővárosi iparrajziskola könyvkötészeti tanműhelyének szaktanára még mint a lipcsei Akadémie für graphische Künste und Kunstgewerbe növendéke vagy kétszáz különböző nagyságú, jobbára stilizált levél- és virágmotívumokat ábrázoló poncort tervezett, amelyeket *Dornemann & Co* magdeburgi cég Leipziger Stempel jelzés alatt hozott forgalomba. Ezen kéziaranyozásból és vaknyomás-hoz egyaránt használható poncok a körív-készlet részeivel s a filétákkal kombinálva kellő rajztudású és művészi inspirációjú mesterember kezében kétségkívül kellemes hatású kompozíciókká kerekedhetnek ki, azok a példa-összeállítások azonban, amelyeket a kiadó-cég közöl, kevés kivétellel banálisak s rég ismert kompozícióktól függők.

Sylvester János «Rosarium»-áról. WIERZBOWSKI Th.: Bibliografia polonica XV. ac XVI. ss. Vol. II. 47 szerint SYLVESTER-nek van ilyen című műve is: «Rosarium Celeste|virginis Marie|patrone regni|Vngarie|4° 6 fol.; dedic. Simoni, episcopo Agriensi, a Joanne Silvestris Pannonio, Cracoviae, in festo inventionis s. Crucis, 1527.» W. szerint e mű egyetlen példánya a szentpétervári Császári nyilvános könyvtárban van meg.

SYLVESTER e művét SZABÓ III. része 1528-ból valónak mondja, ez azonban sajtóhiba 1527. helyett, amint arról HELLEBRANT Árpád értesít. SZABÓ III. kötete tudvalevően SZABÓ K. és HELLEBRANT Á. munkája. Amikor már most HELLEBRANT részben SZABÓ jegyzetei alapján is a «Régi magyar könyvtár» III. kötetét sajtó alá rendezte, Szent-Pétervárról a M. Tud. Akadémia és a budapesti orosz főkonzulátus útján elkérette Sylvester e munkáját. A művet áttanulmányozás után visszaküldte. A fontos már most az, hogy ennek a műnek azóta — úgylátszik — nyoma veszett. 1896-ban DÉZSI Lajos hivatalos úton a budapesti kir. egy. könyvtárhoz kérte e művet használatra leküldetni, a válasz azonban az volt, hogy a művet nem találják (I. Irodalomt. Közl. VI. 503.). Én most 1912-ben hivatalosan és magánúton érdeklődtem a mű iránt, azonban a válasz az, hogy a mű a Császári nyilvános könyvtárban nincs meg. Ebből az látszik, hogy a mű «útközben» elkallódott.

MELICH JÁNOS.

Adalékok a szabadságharc hírlapirodalmának bibliográfiájához és egy hozzáfűzött terv. A Fővárosi könyvtár által megvásárolt HENTALLER könyvtár hírlapi példányainak kollaudálásánál nagy haszonnal forgatván SZINNYEI Józ. : Hírlapirodalmunk 1848/49-ben c. munkáját, néhány olyan adatot találtam, melyet a rendelkezésre álló anyag alapján a következőkben igazíthatok helyre.

1. *Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde* c. lapnak utolsó, 46. száma nem 1848. nov. 26-án, hanem nov. 20-án jelent meg. (I. m. 23. l.)

2. A *Debrecen—Nagyvárad* *Értesítő*-nek 1848-ban nem 57, hanem csak 52 száma jelent meg. Az 1848. dec. 24-iki 52. sz. fejezete fölött álló ez a kitétel is bizonyítja ezt: «E' folyó évi utolsó számú lap». Mint hetenként megjelenő lapnak, következő száma 1849. jan. 1-én jelent meg. (I. m. 6. l.)

3. A nagyon érdekes *Hadi Lap*-ból a csiki ferencesbarátok nemcsak 6 számot tudtak nyomni, mert megjelent a 8. (júl. 9.) és a 9. (júl. 16.) száma is. (I. m. 8. l.)

4. A *Jövő* c. lapból 1848-ban 25 szám jelent meg, 100 lapon, nem 32 sz. 92 lapon. (I. m. 10. l.)

5. A *Nép-Elem*-nek nem 71, hanem 74 száma jelent meg 1848. szept. 23-ig. (I. m. 15. l.)

6. A *Satellit* c. lapból 1848-ban nem 99 szám jelent meg, hanem 104; az utolsó dec. 30-án. 1849-ből pedig tulajdonunkban van a dec. 27-iki 68. sz. is. (I. m. 30. l.)

7. *Szabadság, egyenlőség, testvériség* c. lapnak nem 3 száma jelent meg, mert birtokunkban van annak 1849. ápr. 28-án megjelent 4. száma is. (I. m. 17. l.)

Amidőn a *Magyar Könyvszemlének* tisztelettel rendelkezésére bocsátom megállapításaimat, bátorkodom javasolni SZINNYEI említett munkájának kibővítését és kijavítását, minthogy megjelenése óta az anyag rendkívül gazdagodott és kielégült, amiről a Nemzeti Múzeum könyvtárának hírlapi osztályában volt alkalom meggyőződni.

Egyszermind megragadom az alkalmat, hogy rámutatva a magyar történetírás egy különös jelenségére egy tervet vessek föl, amelyhez az előbbi kiegészítésül szolgálna.

Összehasonlítva a külföldi és a magyar történetírás eredményeit, szembe-ötölő, hogy míg a külföldi történettudomány nagy gondot fordít a közelmúlt egyetemes és nemzeti történetének monografikus megírására, addig ezt nálunk egyáltalán nem látjuk. Az pedig másutt elő nem fordulhatna, hogy egy olyan korra nézve, amilyen nálunk a negyvenes évek kora végső kifejtésükben a szabadságharcral, semmiféle a modern történettudomány eredményeinek felhasználásával megírt monografikus munka ne tájékoztasson.

Anélkül, hogy ennek a jelenségnek további tárgyalásába, vagy okainak keresésébe mennék bele, csak azt a reményemet fejezem ki, hogy ebben változás fog beállani. De be is kell állania, mielőtt bekövetkeznék tudományos életünkre az a szégyen, hogy idegenek írják meg azt, amit nekünk kötelességünk megírni. Részlegesen úgyis megesett ez már rajtunk, mikor Wilhelm ALTER megírta a szabadságharc külpolitikáját (*Die auswärtige Politik der ungarischen Revolution in 1848—49. Berlin. 1912.*) Preventiv intézkedéseket kell tennünk ezen a téren és rendszeres előkészítő munkákat végeznünk, ahogy ezt most már teszi a Fővárosi könyvtár, amidőn programmszerűen gyűjti a szabadságharc irodalmát.¹ De valamennyi közül is legfontosabb volna a szabadságharc kimerítő speciális bibliográfiájának összeállítása az összes közlés ha lehet a magánkönyvtárak idevágó anyagának bevonásával.

NIKLAJ PÉTER.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára 1912-ben. ERDÉLYI Pál könyvtárigazgató jelentése szerint az 1912. év folyamán a könyvtár 7670 művel, 28.092 darabbal gyarapodott. Ebből a szépszámú gyarapodásból vétel: a nyomtatványi osztályban 823 mű 1397 drb., a kéziratárban 86 mű 97 drb., a levéltárban 1064 drb.; ajándék, a nyomtatványi osztályban 626 mű, 1772 drb., a kéziratárban 130 mű 144 drb., a levéltárban 230 drb., letét a nyomtatványi osztályban 1 mű 1 drb., a kéziratári osztályban 110 mű 147 drb., a levéltárban 29 drb., csere a nyomtatványi osztályban 18 mű 227 drb., kötelességhirdetés a nyomtatványi osztályban 2705 mű 14.970 drb., A nyomtatványi osztály évvégi állománya 118.800 mű 221.832 kötetben és 82.495 drb. apró nyomtatvány.

A nyomtatványi osztályban a folyóiratok betűsoros leíró katalógusa tel-

¹ A M. N. Múzeum könyvtára a szabadságharc irodalmának összegyűjtését már évek óta rendszeresen folytatja s e nemű gyűjteménye, melyben a korszak vezető emberei közül többnek, Kossuth Lajossal az élőkön, az irományai és könyvei foglaltatnak, páratlan a maga nemében.

jesen készen, külön van föllálltva. A rövid címek és a hozzátartozó utalólapok a nagy ABC-és kereső katalógusba besoroztattak s készült egy olyan jegyzék is, mely az anyag hiányait teljesen feltünteti s így a tervszerű kiegészítésnek egyszersmindenkorra állandó alapja marad. A gyűjteményes munkák és sorozatos kiadványok leíró cédulái is elkészültek s így a kereső ABC-és katalógus a föllállított egész anyagra nézve teljessé vált. A hírlapok leíró katalógusa is munka alatt áll s felerészében el van végezve, a sajtóképi nyomtatványokra vonatkozó számozó lajstrom folytatásaként elkészült a hírlaptár föllállítása és nyilvántartása céljára szánt számozó lajstrom is. A nyomtatványi osztály keretében föllállított gyűjtemények legnagyobb tömegéről (sajtóképi nyomtatványok, hírlapok, folyóiratok, díszművek) szóló számozó lajstromok rendben vannak. E munka folytatása gyanánt a naptárakat már 1912-ben földolgozták, csupán föllállításra és számozásra várnak; a Halotti Beszédek leíró cédulái az év végén került munkába, az Egyetemi Nyomtatványok és Értesítők lajstromaira azután jő sor. E három utóbbi gyűjtemény föl van állítva és használható. Az osztály kiegészítő része lesz a térképgyűjtemény, melynek rendezése már is kezdetét vette.

A kéziratárban az 1—1330. terjedő kéziratok felállítva, ideiglenes cédulán címtárral ellátva, a céhíratok a városok és céhek rendén elhelyezve, az országgyűlési irományok időrendben sorakoztatva, a családi levéltárakat kiegészítő kéziratok külön-külön egybeállítva alkalmas alapot adnak arra, hogy a részletes és szakszerű könyvtári földolgozás most már kezdetét vehesse. Első teendő a kéziratok konzerválása, köttetése, restaurálása, azután a régebbi leíró katalógus folytatása s végül az egyes különálló gyűjtemények földolgozása. Minde munkának örvendetes eredménye, hogy egy meglehetősen gazdag, a viszonyok szerint hozzáférhető és használható kéziratgyűjtemény állott elő, mely csak akkor válik irodalmunk és tudományunk előtt valóban meglepetéssé, ha leíró katalógusa megjelent.

A levéltár letét útján három új családi levéltárral szaporodott, ezek a tinkovai MATTSKÁSSY család levéltára; a dr. SZENTKERESZTHY György és felesége szül. KORNIS Klementina grófnő hosszúaszoói családi és a kihalt sepsiszentiványi b. HENTER család rég tulajdonukban álló levéltára, végül gr. KORNIS Károlynak eddig az Orsz. Levéltárban őrzött családi levéltára. Br. JÓSIKA Aladár a tíz évvel ezelőtt átengedett levéltár kiegészítéseül a levéltárnak Fenesen rekedt részét engedte át.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának bevételei 1912-ben 11.198'58 K-t tettek, ebből 6500 K államsegély, kiadásai viszont 11.214'32 K-ra rúgtak, amiből 3666'85 K. könyvvásárlásra, 2964'30 K. könyvkötésre, 2292'50 K. pedig az 1910. évi kölcsön törlesztésére esett.

Az olvasóteremben az év folyamán 33.839 művet 46.071 kötetben használtak, házi használatra pedig 2830 művet 4081 kötetben kölcsönöztek ki. Az olvasóterem forgalma október havában volt a legerősebb: 5178 mű, 7187 kötet.

A thesszáliai kolostorokból újabban előkerült kéziratokról lelkes hangon számol be Johannes DRÄSEKE a *Neue Jahrbücher für das klassische*

Alertum hasábjain. A nehezen hozzáférhető thesszáliai kolostorokból 1882-ben hosszú huza-vona után 230 drb kézirat került Athénbe. Nikos A. BEES, jeles filologus, az 1908—9. években bejárta e nehezen hozzáférhető kolostorokat s az eresz alatt, a padláson, a barátok celláiban, évekkel ezelőtt elhunyt rendtagok ágyaiban nem kevesebb, mint 1124 kéziratot talált, köztük nem egy paleografiai szempontból is becses darabot. A kodexek legnagyobb része a Meteoron-kolostorból került napfényre, míg 269 a Barlaam-kolostorra, 103 az István-rendházra stb. esik. A kodexek közül csupán egy nyúlik vissza a IX. sz.-ba; a X. sz.-ból 7, a XI. sz.-ból 23, a XII. sz.-ból 35, a XIII. sz.-ból 26 és a XIV. sz.-ból 99 kézirat való; a többi kézirat az újkorba esik. A legrégebb kodex CHRYSOSTOMOS-nak MÁTÉ evangéliumához írt 45—90. homéliáját tartalmazza s Kr. u. 861—62-ben íratott. A kéziratok legnagyobb része a Meteoron-szerzetesek munkája s az iskola fejlődését világosan mutatja. A kodexek fontos patrisztikai műveken kívül HOMEROS, SOFOKLES, DEMOSTHENES, ARISTOTELES, LUKIANOS, OPIANOS stb. műveit is tartalmazzák.

A budapesti magyar királyi tudományegyetem könyvtárának 1910. és 1911. évi állapotáról szóló jelentésből a következőket közöljük:

A volt elsődri lakásnak raktártermékké történt átalakítása némileg segített a könyvtár túlszűfoltóságán. A berendezést az egyetemi gazdasági hivatal az elmúlt két évben teljesítvén, 1911 nyarán mintegy 30.000 kötet könyv nyert az új könyvtermekben elhelyezést s ha KUDORA Károly kiköltözés iránti kérelmének hely fog adatni, a jövőben még 20—25.000 kevésbé használt könyv helyezhető el a földszinti helyiségekben. Ezáltal pár esztendőre ismét van hely a szaporulat befogadására. Azonban a könyvtári kérdés a modern követelményeknek megfelelően csakis új építkezéssel kapcsolatban lesz véglegesen megoldható.

Az egyetemi könyvtár anyagi helyzete nemcsak kedvezőtlen, de súlyosnak is mondható. Az évi átalány s az egyetemi beiktatási díjakból befolyó jövedelem alig haladja meg a 40.000 koronát, mely összegből az évről-évre rohamosan gyarapodó és egyre dráguló tudományos irodalom legfontosabb termékei is alig szerezhetőek meg.

A könyvkötési árak is évről-évre emelkednek, aminek némi ellenszeréül, a könyvtárban amúgy sem célszerű bőrkötések fokozatos kiküszöbölése mellett, 1910 óta a kevésbé használt művek, kisebb értekezések és apró nyomtatványok egészen olcsó, de tartós, vászonhátú papírkötéseket kapnak.

Az olvasóközönség körében többször nyilvánult óhajra való tekintettel 1911 március 13-ika óta a könyvtár hivatalos helyiségei és belső dolgozószobája d. e. 9-től d. u. 6-ig állandóan nyitva tartatnak.

Az 1910. évben kikerült a sajtó alól az egyetemi könyvtár kézirati katalógusának II. rész: III—IV. kötete (Coll. Kaprinayana. Supplementum. Indices.) is, most már csak az I. résznek (a kódex-katalógus második kiadásának) kiadása volna hátra. Évek óta teljesen kész az inkunabulumok jegyzéke is, de kinyomtatása a rendes évi átalányból nem fedezhető.

Az apró nyomtatványok, röpiratok, kisebb értekezések egy részét (kb. 20.000 drb) a könyvtár rendezései, 1875—76-ban nem katalogizálták, hanem

szak szerint összekötözve, «Tárcák» címe alatt külön kezelték. A doktori disszertációk felvétele befejeztetvén, megkezdődött e gyűjtemény katalogizálása s a törzskönyvtárba leendő elhelyezése. Hasonlóképpen munkába került a metszetgyűjtemény katalogizálása is.

A könyvtár személyzeti ügyeiben a következő változások történtek: TETZEL Lőrinc könyvtártsízt 1910-ben egyetemi könyvtárőri címet és jelleget nyert, 1911-ben pedig tényleges őrré neveztetett ki. Dr. KIRÁLY György, di. SCHMIDT Erzsébet és dr. WALDBAUER Ilona 1910-ben fizetéstelen könyvtártsíté nevezettek ki, de az első kettő szolgálata megkezdése előtt lemondott állásáról. BENEDEK Róza áll. felsőbb leányiskolai segédtanítónő az 1911/12. tanévre szolgálattételre az egyetemi könyvtárhoz rendeltetett be.

A könyvtár bevételei 1910-ben 40.922'74 K-ra, 1911-ben 40.910'40 K-ra rugtak; a mutatkozó túlkiadás 1910-ben 170'40 K, 1911-ben pedig csupán 58 fillér.

A könyvtár 1910-ben 5797, 1911-ben pedig 5981 kötettel gyarapodott; ebből vétel 2822, illetve 2613 kötet, a többi ajándék. A könyvtár állománya, hozzávető becslés alapján 1911. dec. 31-én 485.981 drb, amiből 872 kötet ősnymtatvány és 3568 kötet kézirat.

A könyvtár nagy olvasótermében 1910-ben 2347 olvasó 78.857 esetben 89.602 művet, 1911-ben pedig 3646 olvasó 81.266 esetben 94.299 művet használt. A használatból 1910-ben 26.701 kötet s 1911-ben 41.219 kötet esett a jogtudományra. A házi kikölcsönzők száma 1910-ben 8638, a kikölcsönzéseké 19.538; 1911-ben viszont 9037 egyén 21.680 művet kölcsönzött. A tanári dolgozó- és folyóirati olvasószobában 1910-ben 3455 olvasó 7167 művet, 1911-ben 3561 olvasó 6905 művet használt. A levéltári osztályban 1910. évben 269 kutató 650, 1911-ben 288 kutató 613 kéziratot, oklevelet, illetve régi nyomtatványt használt. Ezek közül külföldről kölcsönkért mű volt 1910-ben 64, 1911-ben 42 drb.